

Islamic Maaref University

Scientific Journal

PAZHUHESH NAME-E AKHLAQ

Vol. 18, Autumn 2025, No. 69

Students' Attitudes at Semnan University of Medical Sciences toward the Content of Islamic Studies Courses and Its Impact on Achieving the Intended Educational Goals

Hossein Rezapour¹ \ Gholamhossein Mahdavinejad² \ Raheb Ghorbani³

1. Assistant Professor, Department of Islamic Education, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran. *r.hosein14@yahoo.com*
2. Assistant Professor, Research Center for Social Factors Affecting Health, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran (Corresponding Author). *mahdavi31@yahoo.com*
3. Full Professor, Research Center for Social Factors Affecting Health, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran. *ghorbani.raheb93@gmail.com*

Abstract Info	Abstract
Article Type: Research Article	Physicians, nurses, and other professionals in medical fields can provide more effective services and achieve greater public satisfaction when they possess strong religious commitment and Islamic ethical conduct. The realization of this objective has been envisioned as part of the goals of Islamic Studies courses offered at universities. This study was designed to examine and monitor students' attitudes toward these courses and their perceived impact on achieving the intended objectives. The research employed a descriptive-analytical correlational design conducted in a cross-sectional format. In this cross-sectional study, 348 students from Semnan University of Medical Sciences participated. Data were collected using the McCoach and Siegle Attitude Questionnaire (2003) consisting of 35 items across five domains. The results indicated significant differences among the scores of the various domains ($p < 0.001$). The highest score was observed in the instructor and classroom domain, while the lowest score was related to the course content. Based on the findings, it can be concluded that students hold favorable attitudes toward instructors, and effective instructor-student relationships facilitate the achievement of course objectives. However, the course content did not receive full satisfaction, but it needs more serious efforts toward revising and improving it.
Received: 2025/04/09	
Accepted: 2025/08/31	
Keywords	Attitude; Student; Islamic Education; Course Content.
Cite this article:	Rezapour, Hossein, Gholamhossein Mahdavinejad & Raheb Ghorbani (2025). Students' Attitudes at Semnan University of Medical Sciences toward the Content of Islamic Studies Courses and Its Impact on Achieving the Intended Educational Goals. <i>Pazhuhesh Name-E Akhlaq</i> . 18 (3). 79-94. DOI:
DOI:	
Publisher:	Islamic Maaref University, Qom, Iran.

اتجاهات طلبة جامعة سمنان للعلوم الطبية نحو محتوى مقررات المعارف الإسلامية وتأثيرها في تحقيق أهدافها

حسين رضا بور^١ / غلامحسين مهدوي نژاد^٢ / راهب قرباني^٣

١. أستاذ مساعد، قسم المعارف الإسلامية، جامعة سمنان للعلوم الطبية، سمنان، إيران.

r.hosein14@yahoo.com

٢. أستاذ مساعد، مركز بحوث العوامل الاجتماعية المؤثرة في الصحة، جامعة سمنان للعلوم الطبية،

سمنان، إيران (الكاتب المسؤول).

mahdavi31@yahoo.com

٣. أستاذ، مركز بحوث العوامل الاجتماعية المؤثرة في الصحة، جامعة سمنان للعلوم الطبية، سمنان، إيران.

ghorbani.raheb93@gmail.com

ملخص البحث	معلومات المادة
<p>إن الأطباء والمرضى وغيرهم من خريجي هذا التخصص إذا تحلوا بالالتزام الديني والسلوك الإسلامي سيكونون أكثر قدرة على تقديم الخدمات وتحقيق رضا المجتمع. وقد أدرج تحقيق هذا الهدف ضمن «أهداف مقررات المعارف الإسلامية». ولهذا صُممت هذه الدراسة لتحليل آراء الطلبة حول هذه المقررات ومدى تأثيرها في تحقيق أهدافها. اعتمدت الدراسة المنهج الوصفي - التحليلي من نوع الدراسات الارتباطية المقطعية. وشملت العينة ٣٤٨ طالباً من جامعة سمنان للعلوم الطبية. وجمعت البيانات باستخدام استبانة «ملك كوتش وسيغل» (٢٠٠٣) لقياس الاتجاهات، والتي تضم ٣٥ بنداً تقيس خمسة مجالات. وأظهرت النتائج وجود فروق معنوية بين مجالات التقييم ($p < 0.001$)، حيث حصل مجال الأستاذ والصف على أعلى درجة، في حين سجل مجال المحتوى أدنى درجة. وتشير النتائج إلى أن الطلبة لديهم تقييم إيجابي للأساتذة وأن العلاقة الجيدة معهم تسهل تحقيق الأهداف التعليمية، إلا أن محتوى المقررات لم يحقق مستوى الرضا المطلوب، مما يدل على ضرورة إجراء إصلاحات أكثر جدية في هذا المجال.</p>	<p>نوع المقال: بحث</p> <p>تاريخ الاستلام: ١٤٤٦/١٠/١٠</p> <p>تاريخ القبول: ١٤٤٧/٠٣/٠٧</p>
<p>الاتجاه، الطالب، المعارف الإسلامية، المحتوى الدراسي.</p>	<p>الألفاظ المفتاحية</p>
<p>رضا بور، حسين، غلامحسين مهدوي نژاد و راهب قرباني (١٤٤٧). اتجاهات طلبة جامعة سمنان للعلوم الطبية نحو محتوى مقررات المعارف الإسلامية وتأثيرها في تحقيق أهدافها. مجلة علمية النشرة الاخلاقية. ١٨ (٣). ٩٤ - ٧٩.</p>	<p>الاقتباس:</p>
<p>DOI: ??</p>	<p>رمز DOI:</p>
<p>??</p>	<p>الناشر:</p>
<p>جامعة المعارف الإسلامية، قم، إيران.</p>	

پژوهش‌نامه اخلاق

سال ۱۸، پاییز ۱۴۰۴، شماره ۶۹

نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان به محتوای دروس معارف اسلامی و تأثیر آن بر تحقق اهداف مورد نظر این دروس

حسین رضاپور^۱ / غلامحسین مهدوی‌نژاد^۲ / راهب قربانی^۳

۱. استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی سمنان، سمنان، ایران.

r.hosein14@yahoo.com

۲. استادیار، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی سمنان، سمنان، ایران (نویسنده مسئول).

mahdavi31@yahoo.com

۳. استاد تمام، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی سمنان، سمنان، ایران.

ghorbani.raheb93@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: پژوهشی (۹۴ - ۷۹)</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۹</p>	<p>پزشکان، پرستاران و دیگر تحصیل کرده‌های این رشته، وقتی که از تعهد مذهبی و رفتار اسلامی برخوردار باشند، برای ارائه خدمات بهتر و کسب رضایت‌مندی مردم، کارآیی بهتری خواهند داشت. تحقق این مهم به‌عنوان بخشی از «اهداف دروس معارف اسلامی»، پیش‌بینی شده است، این تحقیق برای بررسی و پایش دیدگاه دانشجویان به این درس و تأثیر آن در دستیابی به اهداف مورد نظر طراحی شده است. این پژوهش توصیفی - تحلیلی و از نوع هم‌بستگی است که به‌صورت مقطعی انجام شده است. در این مطالعه مقطعی ۳۴۸ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان وارد مطالعه شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه سنجش نگرش مک کوچک و سیگل (۲۰۰۳) بود، مشتمل بر ۳۵ گویه که در پنج حیطه را مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهد. نتایج نشان داد نمره حیطه‌های مختلف با هم تفاوت معناداری داشت ($p < 0/001$). بالاترین نمره در حیطه استاد و کلاس و پایین‌ترین نمره در حیطه محتوا بوده است. با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان نتیجه گرفت که دیدگاه دانشجویان در رابطه با اساتید مطلوب بوده و رابطه خوب اساتید دستیابی به اهداف را آسان ساخته؛ اما در رابطه با محتوا رضایت کامل را جلب نکرده، و نشان‌دهنده این است که وضعیت خوبی نداشته و شایسته است در اصلاح آن جدیت بیشتری صورت گیرد.</p>
واژگان کلیدی	نگرش، دانشجویان، معارف اسلامی، محتوای درسی.
استناد:	رضاپور، حسین، غلامحسین مهدوی‌نژاد و راهب قربانی (۱۴۰۴). نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان به محتوای دروس معارف اسلامی و تأثیر آن بر تحقق اهداف مورد نظر این دروس. پژوهشنامه اخلاق. ۱۸ (۳). ۹۴ - ۷۹. DOI: ??
کد DOI:	??
ناشر:	دانشگاه معارف اسلامی، قم، ایران.

طرح مسئله

دانشگاه از ارکان اصلی نهاد آموزش و پژوهش در سطح آموزش عالی به شمار می‌رود، به شکلی که بخش قابل توجهی از تغییرات آینده جامعه از دانشگاه نشئت می‌گیرد. دانشگاه مرکز سعادت و در مقابل، شقاوت یک ملت است. از دانشگاه باید سرنوشت یک ملت تعیین بشود. دانشگاه خوب یک ملت را سعادت‌مند می‌کند، و دانشگاه غیراسلامی، دانشگاه بد، یک ملت را به عقب می‌زند (امام خمینی، ۱۳۵۸: ۸ / ۶۱).

امام علیه السلام در زمینه وظایف و نقش محوری دانشگاه‌ها می‌فرمایند: «دانشگاه مأمور ساختن انسان است، از دانشگاه ممکن است یک انسان پیدا بشود که یک کشور را نجات بدهد و ممکن است که یک انسان پیدا بشود که کشور را به هلاکت بکشد» (امام خمینی، ۱۳۵۸: ۸ / ۹۳). و در سخنی دیگر فرمودند: «منشأ همه گرفتاری‌های کشور از دانشگاه هست و حوزه‌های علمی؛ و منشأ همه سعادت‌های مادی و معنوی از دانشگاه هست و حوزه‌های علمی، اگر دانشگاه فاسد شود، یک کشور فاسد می‌شود» (امام خمینی، ۱۳۸۹: ۳۲۵).

مقام معظم رهبری فرمودند: «دانشگاه مهم‌ترین زیرساخت پیشرفت و توسعه کشور است؛ یعنی هیچ یک از زیرساخت‌های گوناگون کشور اهمیت و نقش دانشگاه را ندارد؛ چون دانشگاه نیروی انسانی را تربیت می‌کند که مهم‌ترین سرمایه کشور نیروی انسانی است» (خامنه‌ای، ۱۳۸۷).

فارغ‌التحصیلان دانشگاه علوم پزشکی به سبب رابطه مستقیم با مردم، بسیار مهم‌تر و جایگاهشان حساس‌تر است. پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله دانش پزشکی را هم‌سنگ علم دین شمرده است (کراچی طرابلسی، ۱۴۱۰ ق: ۲ / ۱۰۷). امام باقر علیه السلام فرمود: «در میان علوم بشری هیچ دانشی به پای این علم که ضامن سلامت است، نمی‌رسد» (الحرانی، ۱۳۸۲: ۲۸۶). امام صادق علیه السلام طبیب مورد اعتماد و بصیر را یکی از سه رکن جامعه سعادت‌مند شمردند (مجلسی، ۱۴۰۳ ق: ۸ / ۲۳۵). فارغ‌التحصیلان این رشته به دلیل احراز موقعیت‌های خاص اجتماعی، از مقبولیت ویژه‌ای برخوردار و بیش از دیگران تأثیرگذارند.

پزشکان، پرستاران و دیگر فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های علوم پزشکی زمانی که از تفکر مذهبی و ایمان دینی برخوردار باشند، برای آینده آموزش پزشکی کشور، تربیت نیروهای انسانی متعهد، ارائه خدمات بهتر و کسب رضایت‌مندی مردم از نظام اسلامی کارایی بهتری خواهند داشت. برای تحقق این مهم، بعد از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، در دانشگاه‌ها نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری تشکیل و دروس معارف اسلامی وارد آموزش دانشگاهی شد. با تحولاتی که در طی چند سال داشت در نهایت در پانصد و چهل و دومین جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی در مورخ ۱۳۸۳/۴/۲۳ دروس معارف به

ارزش ۱۶ واحد در شش گرایش جهت تدریس در دانشگاه‌ها مورد تأیید قرار گرفت. دروس معارف اسلامی به منظور توسعه و تعمیق آگاهی‌ها و علایق اسلامی دانشجویان و دانشگاهیان و تبیین ارزش‌های اسلامی، ایجاد و گسترش فضای معنوی و اسلامی در دانشگاه‌ها، رشد فضایل اخلاقی در دانشگاهیان، رشد بینش سیاسی در محیط دانشگاه و مقابله با ترویج عقاید و افکار انحرافی و هجوم فرهنگی و تقویت روح خودباوری و استقلال فکری، جزء برنامه درسی دانشجویان شد. امید می‌رفت این دروس در رساندن دانشگاهیان به نقطه مطلوب نقش مهمی ایفا کند.

آرمان بلند و مقدسی که نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، در پی دستیابی به آن بود، نیازمند عوامل متعددی چون: محیط مساعد، اساتید شایسته و محتوای درسی خوب بود.

تردیدی وجود ندارد که محتوای آموزشی نسبت به عوامل دیگر، نقشی برجسته و سهمی قابل ملاحظه دارد. از این رو معاونت امور اساتید نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها پیوسته در صدد تدوین بهترین محتوای آموزشی و اصلاح درس‌نامه‌های پیشین بوده است. دغدغه تکامل محتوای آموزشی و رفع نواقص آن پیوسته مورد نظر بوده است، و یکی از بهترین راه رسیدن به این هدف، پی بردن به «نگرش دانشجویان» نسبت به محتوای این دروس بوده است. لذا ضروری بود که دیدگاه دانشجویان را در این مهم مورد پرسش قرار دهیم، که آیا از نگاه دانشجویان محتواهایی که در کلاس‌های معارف تدریس می‌شود برای رسیدن به اهداف مورد نظر کافی است یا نواقصی دارد که نمی‌تواند دانشجویان را به اهداف مورد نظر برساند. این همان مسئله اصلی پژوهش حاضر می‌باشد که پژوهشی در این زمینه انجام نشده بود و ضرورت داشت که این تحقیق انجام شود.

در بیشتر مطالعاتی که تاکنون انجام گرفته، مانند تحقیقی که توسط عبدالرضا محمودی و همکاران، با عنوان «بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه شیراز از دروس معارف اسلامی» انجام داده‌اند، یافته‌های پژوهش حاکی از ارزیابی مثبت دانشجویان از دروس معارف اسلامی بود (محمودی و همکاران، تابستان ۱۳۹۷: ۲۶۱). معاونت امور اساتید نهاد با تشکیل مرکزی برای تدوین و اصلاح متون درسی و نظرخواهی از اساتید در صدد رفع نواقص بوده است، که همه اینها پاسخ‌گوی سؤال این پژوهش در دستیابی به اهداف از نگاه دانشجویان و خاصه دانشجویان این دانشگاه نبود و ضروری می‌نمود که از این زاویه در این مجموعه مورد بررسی قرار گیرد.

نتایج پژوهش راهی است برای آینده برنامه‌ریزی «محتوای آموزشی دروس معارف اسلامی» و نتیجه آن ایجادکننده امکان برای دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان آموزشی دروس معارف اسلامی برای «تحقق اهداف دروس معارف اسلامی» است.

مواد و روش‌ها

به منظور رعایت اصول اخلاقی به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که تمامی اطلاعات خواسته‌شده در پرسش‌نامه به‌طور محرمانه استفاده خواهد شد. بدین صورت که تمامی اطلاعات مربوط به مشخصات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان به‌صورت جمعی منتشر می‌شود و از فاش شدن این اطلاعات به‌طور قطع جلوگیری خواهد شد.

تحقیق حاضر توصیفی - تحلیلی و از نوع هم‌بستگی است که به‌صورت مقطعی انجام شده است. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان در دانشکده‌های پزشکی، دندان‌پزشکی، توان‌بخشی، پرستاری و مامایی سمنان و دانشکده پیراپزشکی سرخه که در طول مدت تحقیق (سال ۴۰۲ - ۱۴۰۱) مشغول به تحصیل بوده و حداقل دو درس از دروس معارف اسلامی گذرانده باشند.

جمع‌آوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای و میدانی بود. متغیرهای اصلی نگرش دانشجویان به دروس معارف اسلامی و محتوای دروس معارف اسلامی می‌باشد.

ابزار اندازه‌گیری پرسش‌نامه سنجش نگرش نسبت به دروس معارف اسلامی بود که از نظر عملیاتی مدل توسعه‌یافته پرسش‌نامه سنجش نگرش نسبت به مدرسه (SAAS - R) مک کوچ ۲۰۰۳ است. فرم اولیه این پرسش‌نامه که شامل ۴۵ سؤال بود، توسط مک کوچ و سیگل (۲۰۰۲) تهیه شده است و هدف از تهیه آن سنجش عوامل مرتبط با پیشرفت تحصیلی دانشجویان بود. مک کوچ و سیگل (۲۰۰۳) در فرم تجدید نظر SAAS - R پس از بررسی‌های مختلف، ۴۳ سؤال تهیه کردند و درباره پایایی و روایی این پرسش‌نامه تحلیل‌های مختلفی انجام دادند که پس از تحلیل عاملی نهایی ۳۵ سؤال باقی‌مانده، مدل حاصل، برازش آماری قابل قبولی داشت و پنج حیطه: نگرش نسبت به اساتید و کلاس (۷ گویه)، انگیزش / خودنظم‌دهی (۹ گویه)، نگرش نسبت به دانشگاه (۵ گویه)، ادراک خودتحصیلی (۶ گویه) و ارزش‌گذاری هدف (۵ گویه) را مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهد. پاسخ به هر گویه در مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت با عناوین خیلی مخالف، مخالف، بی‌نظر، موافق و خیلی موافق بوده که به ترتیب از نمره ۱ تا ۵ نمره به آن اختصاص یافت. نمره بالاتر به معنی نگرش مثبت‌تر می‌باشد. این پرسش‌نامه توسط قدم‌پور (۱۳۸۵) به فارسی برگردانده شده و از لحاظ روایی و پایایی مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین مصرآبادی (۱۳۸۹) پرسش‌نامه مذکور را هنجاریابی نموده و روایی سازه آن را از طریق تحلیل عاملی اکتشافی مورد بررسی قرار داده است (Available: 13 Sep 2022). در این مطالعه از نظر روایی، متخصصین معارف اسلامی و متخصص آمار سؤالات پرسش‌نامه را بررسی و روان‌تر نمودند. ضریب

آلفای کرونباخ برای پنج حیطة ذکرشده در بالا به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۹۰، ۰/۹۱، ۰/۷۸، ۰/۸۰ و برای کل پرسش‌نامه ۰/۹۶ حاصل شده است.

جهت نمونه‌گیری از روش طبقه‌ای چندمرحله‌ای تصادفی استفاده شد. به این صورت که هر دانشکده به‌عنوان طبقات و در مرحله بعد کلاس‌های درسی به‌عنوان خوشه‌ها انتخاب گردید. با توجه به اینکه نمره نگرش هر فرد از ۱ تا ۵ متغیر می‌باشد، لذا واریانس آن ۱ برآورد می‌شود. با در نظر گرفتن اطمینان ۹۹٪ و دقت ۰/۱۵ و اثر طرح ۱/۱۵ حجم نمونه با استفاده از رابطه
$$n = \left(\frac{Z_{1-\frac{\alpha}{2}} \sigma}{d} \right)^2$$
 ۳۴۸ نفر برآورد شده است. برای تحلیل داده‌ها، از آزمون‌های کلموگروف اسمیرنوف، من ویتنی، کروسکال والیس، فریدمن و مقایسه چندگانه بن فرونی و نیز ضریب هم‌بستگی جزئی استفاده شد. نرم‌افزار مورد استفاده SPSS 26.0 و سطح معناداری ۰/۰۵ بوده است.

در ابتدای پرسش‌نامه، اهداف درس معارف اسلامی، به شرح زیر برای اطلاع دانشجویان اضافه شد:

۱. توسعه و تعمیق آگاهی‌ها و علایق اسلامی دانشجویان و دانشگاهیان و تبیین ارزش‌های اسلامی؛

۲. ایجاد و گسترش فضای معنوی و اسلامی در دانشگاه‌ها و رشد فضایل اخلاقی در دانشگاهیان؛

۳. رشد بینش سیاسی در محیط دانشگاه؛

۴. مقابله با ترویج عقاید و افکار انحرافی و هجوم فرهنگی و تقویت روح خودباوری و استقلال

فکری (اساسنامه نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها (مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی)).

پیشینه و ادبیات پژوهش

دروس معارف اسلامی با هدف ایجاد تغییرات مطلوب در الگوی رفتاری دانشجویان و تقویت باورهای دینی وارد نظام آموزشی گردید، از آغاز کار مطالعه و بررسی نقاط قوت و ضعف مورد توجه بوده است. تحقیقات «باهنر» در مدارس و دانشگاه‌های نشان داد که مسئله آموزش از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست و این مسئله در بحران‌آفرینی‌های مشاهده‌شده در رفتارهای دینی نسل جوان ما سهم مؤثری داشته است (باهنر، ۱۳۷۸: ۵۱)؛ اما «یوسفی لویه» در مطالعه خود به این نتیجه رسیده که دانشجویانی که اندیشه یک و اندیشه دو را گذرانده‌اند نسبت به آنها که نگذرانده‌اند از نگرش دینی مطلوب‌تری برخوردارند (یوسفی لویه، پاییز و زمستان ۱۳۸۶: ۵ / ۱۵۳). حسینی و همکاران (۱۳۹۷)، در یک مطالعه توصیفی در ۹۹۳ نفر از دانشجویان که به‌صورت تصادفی طبقه‌ای متناسب انتخاب شدند و ابزار گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته بود، به این نتیجه رسیدند که دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی

مازندران نگرش مثبتی نسبت به محتوا، استادان و فضای آموزشی دروس معارف اسلامی دارند (درصد رضایتمندی در حیطه‌های محتوای دروس، اساتید و فضای آموزشی به ترتیب ۵۸٪، ۷۷٪ و ۶۷٪ بود). آنان نتیجه‌گیری کردند برای بهتر شدن نگرش دانشجویان لازم است همواره ارزیابی‌های مستمر با هدف آسیب‌شناسی این دروس به عمل آید (حسینی و همکاران، بهار و تابستان ۱۳۹۷: ۱ / ۲).

تحقیق دیگری توسط محمدرضا مجیدی و ابوالقاسم فاتحی با هدف پاسخ به این پرسش که میزان موفقیت دروس معارف اسلامی در دانشگاه‌ها از نظر دانشجویان چقدر است، انجام شده است. در این تحقیق تعداد ۲۱۰۰ نفر از دانشجویان به‌عنوان گروه نمونه از ۳۶ دانشگاه دولتی (روزانه) و آزاد و از هشت استان کشور با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری تلفیقی تصادفی و طبقه‌ای انتخاب شدند. نتایج این تحقیق پیمایشی که با روش توصیفی و با استفاده از مقیاس سنجش طیف لیکرت انجام شده است، نشان داد بیش از ۸۰٪ از دانشجویان با اصل وجود دروس معارف اسلامی در دانشگاه‌ها موافق‌اند، اگرچه در خصوص محتوای این دروس و روش‌های ارائه آنها انتقاد دارند. همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد: غنای علمی و استدلال منطقی به‌کاررفته در محتوای دروس معارف اسلامی با ۵۰/۱٪، گرایش مثبت (موافق و کاملاً موافق) در بهترین وضعیت قرار دارد. بین ۳۳ تا ۳۸/۶٪ از دانشجویان دروس معارف اسلامی را از نظر سه متغیر پاسخ‌گو و به روز بودن محتوا (۳۸/۵٪)، تعمیق باورهای دینی (۳۸/۶٪) و تثبیت و تقویت رفتارهای مثبت و ابعاد معنوی دانشجویان (۳۶/۵٪) مثبت ارزیابی می‌کنند (مجیدی و فاتحی، پاییز ۱۳۸۵: ۱۲ / ۳۷).

در تحقیق عبدالرضا محمودی و همکاران، با عنوان «بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه شیراز از دروس معارف اسلامی» که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و با پرسش‌نامه انجام شده، ۸۱۶ نفر از دانشجویان آن دانشگاه مورد تحقیق قرار گرفته‌اند، یافته‌های پژوهش حاکی از ارزیابی مثبت دانشجویان از محیط آموزشی و تأثیرگذاری روی یادگیری و ادراک دروس معارف اسلامی بود (محمودی و همکاران، تابستان ۱۳۹۷: ۲ / ۲۶۱).

اما تحقیقی که عرفانه قاسم‌پور و همکاران در بین دختران دانشگاه تهران انجام داده‌اند، نتایج بالا را تأیید نکرده، بلکه ۹۰٪ از دانشجویان از نحوه برگزاری دروس معارف اسلامی رضایتی نداشتند و تنها ۱۰٪ اظهار رضایت کردند و ۷۰٪ از دانشجویان معتقد بودند که دروس معارف اسلامی در حیطه بینش و نگرش به اهداف اشاره‌شده در این حیطه دست نیافته‌اند و تنها ۳۰٪ آنان به دستیابی اهداف دروس در این حیطه معتقد بودند (قاسم‌پور و همکاران، بهار ۱۳۹۶: ۶ / ۸۹).

در پژوهش‌های انجام‌شده به تأثیر نگرش که مسئله این پژوهش است کمتر توجه شده است. در

دانشگاه علوم پزشکی سمنان، بلکه در کل دانشگاه‌های سمنان تحقیق مشابه‌ای انجام نشده است. لذا با توجه به شرایط و وضعیت دانشگاهی سمنان تحقیقی جامع ضروری می‌نمود.

تفکیک نگرش کلی دانشجویان به پنج حوزه شامل: ۱. نگرش نسبت به معلم و کلاس؛ ۲. انگیزش / خودنظم‌دهی؛ ۳. نگرش نسبت به دانشگاه؛ ۴. ادراک خودتحصیلی؛ ۵. ارزش‌گذاری هدف‌ها، از اولویت‌های اساسی این پژوهش در مقایسه با نمونه‌های مشابه است. نکته دیگر اینکه در هیچ‌کدام از آنها نمونه موردی دانشگاه علوم پزشکی به‌عنوان نمونه مطالعه مورد نظر نبوده است و در موردی هم که انجام شده، توجه محقق به محیط بوده، نه به محتوا، که در این پژوهش در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان مورد توجه قرار گرفته است.

یافته‌ها

نتایج به‌دست‌آمده نشان داد نمره حیطه‌های مختلف با هم تفاوت معناداری داشت ($p < 0.001$). بالاترین نمره در حیطه استاد و کلاس مربوط به گویه «بیشتر اساتید کلاس‌های دروس معارف اسلامی معلمان خوبی هستند / با آنان رابطه خوبی دارم»، در حیطه انگیزش / خودنظم‌دهی مربوط به گویه «قبل از آنکه پروژه‌ها و یا تکالیفم را تحویل دهم، خودم آنها را واری می‌کنم»، در حیطه دانشگاه مربوط به گویه «کلاس‌های درس معارف اسلامی روی هم رفته کلاس‌های درس خوبی است»، و در حیطه ارزش‌گذاری هدف‌ها مربوط به گویه «برای من مهم است که در کلاس‌های درس نمره‌های خوبی بگیرم» بوده است.

نگرش دانشجویان در پاسخ به گویه «به‌طور کلی محتوای درس معارف اسلامی در وصول به اهداف درس معارف اسلامی مؤثر است»، $10/6\%$ دانشجویان پاسخ خیلی موافق، $19/8\%$ موافق، $36/8\%$ بی‌نظر، $13/5\%$ مخالف و $19/3\%$ خیلی مخالف بود. میانگین \pm انحراف معیار نمره این گویه $2/89 \pm 1/23$ (از ۵) بوده است (جدول ۲).

نگرش دانشجویان دختر و پسر در هیچ‌یک از حیطه‌های مورد بررسی تفاوت معنادار نداشت ($p > 0.05$) (جدول ۳).

با حذف اثر تعداد ترم اشتغال به تحصیل، هم‌بستگی ضعیف، مثبت و معناداری بین سن دانشجو با نگرش وی نسبت به حیطه انگیزش / خودنظم‌دهی ($r = 0.120$, $p = 0.025$) و نیز حیطه دانشگاه ($r = 0.134$, $p = 0.013$) دیده شد. همچنین بین سن با نگرش نسبت به گویه نگرش دانشجویان در پاسخ به گویه «به‌طور کلی محتوای درس معارف اسلامی در وصول به اهداف درس معارف اسلامی مؤثر است» هم‌بستگی مثبت و معناداری ($r = 0.140$, $p = 0.009$) دیده شد.

تفاوت معناداری در نمره نگرش دانشجویان رشته‌های تحصیلی مختلف در کلیه حیطه‌ها (به جز حیطه ادراک خودتحصیلی) دیده شد (جدول ۳)، به طوری که در حیطه استاد و کلاس، نگرش دانشجویان دکتری حرفه‌ای با دانشجویان پیراپزشکی ($p=0/001$) و نیز پرستاری ($p=0/002$)، در حیطه انگیزش / خودنظم‌دهی نگرش دانشجویان دکتری حرفه‌ای با دانشجویان پیراپزشکی ($p=0/001$)، در حیطه دانشگاه نگرش دانشجویان دکتری حرفه‌ای با دانشجویان پیراپزشکی ($p=0/001$) و نیز پرستاری ($p=0/029$)، در حیطه ارزش‌گذاری هدف، نگرش دانشجویان دکتری حرفه‌ای با دانشجویان پیراپزشکی ($p=0/007$) و نیز پرستاری ($p=0/024$) تفاوت معنادار داشت. نهایتاً نگرش دانشجویان دکتری حرفه‌ای با دانشجویان پیراپزشکی ($p=0/002$) و نیز پرستاری ($p<0/001$) همچنین نگرش دانشجو توان‌بخشی و پرستاری ($p=0/007$) در خصوص گویه «به‌طور کلی محتوای درس معارف اسلامی در وصول به اهداف درس معارف اسلامی مؤثر است» تفاوت معنادار داشت.

دانشجویان متأهل نگرش مثبت‌تری نسبت به دانشجویان مجرد در حیطه انگیزش / خودنظم‌دهی داشتند ($p=0/023$). در سایر حیطه‌ها نگرش دانشجویان مجرد و متأهل تفاوت معنادار نداشت (جدول ۴). با حذف اثر سن، هم‌بستگی ضعیف، منفی و معناداری بین تعداد ترم اشتغال به تحصیل با نگرش شخص نسبت به کلیه حیطه‌ها دیده شد ($p<0/05$ در همه موارد) (جدول ۴).

تفاوت معناداری در نمره نگرش دانشجویان با محل سکونت مختلف در کلیه حیطه‌ها (به جز حیطه دانشگاه) دیده شد (جدول ۴)، به طوری که نگرش دانشجویان ساکن در خوابگاه با دانشجویان مقیم در خانه‌های اجاره‌ای در حیطه‌های استاد و کلاس ($p=0/003$)، انگیزش / خودنظم‌دهی ($p=0/004$)، ادراک خودتحصیلی ($p=0/031$)، ارزش‌گذاری هدف‌ها ($p=0/004$) و نیز نسبت به گویه «به‌طور کلی محتوای درس معارف اسلامی در وصول به اهداف درس معارف اسلامی مؤثر است» تفاوت معنادار داشت. در همه حیطه‌ها نگرش دانشجویان ساکن در خوابگاه مثبت‌تر از دانشجویان ساکن در منزل اجاره‌ای بوده است.

جدول ۱: توزیع مشخصه‌های فردی دانشجویان مورد بررسی دانشگاه علوم پزشکی سمنان

		تعداد	مشخصه	درصد	تعداد	مشخصه
			۴۳/۴	۱۵۱	زن	جنس
			۵۶/۶	۱۹۷	مرد	
۳۳/۳	۱۱۶	پزشکی علوم آزمایشگاهی	۲۲/۷	۷۹	≤۲۰	سن (سال)
۰/۹	۳	دندان پزشکی	۵۷/۵	۲۰۰	۲۴ - ۲۱	
۱۲/۹	۴۵	پرستاری	۱۹/۸	۶۹	≥۲۵	
۸/۶	۳۰	فیزیوتراپی				وضعیت تأهل
۷/۵	۲۶	گفتاردرمانی یا کاردرمانی	۸۷/۱	۳۰۳	مجرد	
۲/۰	۷	بهداشت عمومی	۱۲/۹	۴۵	متأهل	نوع محل سکونت
۶/۲	۲۲	بهداشت حرفه‌ای				
۴/۶	۱۶	بهداشت محیط			خوابگاه	
۳/۷	۱۳	هوش‌بری	۵۶/۹	۱۹۸	اجاره‌ای در	
۵/۲	۱۸	اتاق عمل	۲۹/۶	۱۰۳	شهر	
۵/۵	۱۹	رادیولوژی یا پرتوشناسی	۱۳/۵	۴۷	زندگی با والدین	
۲/۶	۹	فناوری اطلاعات				ترم تحصیلی
۱/۱	۴	فوریت پزشکی	۶/۶	۲۳	۲	
۵/۷	۲۰	-	۲۵/۹	۹۰	۳	
			۲۱/۰	۷۳	۴	
			۹/۵	۳۳	۵	
			۱۳/۵	۴۷	۶	
			۲۳/۶	۸۲	≥ ۷	

جدول ۲: میانگین، انحراف معیار نمره نگرش و توزیع (%) درجه موافقت دانشجویان علوم پزشکی سمنان با هر یک از گویه‌ها به محتوای درس معارف اسلامی و تأثیر آن بر تحقق اهداف مورد نظر

انحراف معیار حیطه	میانگین حیطه	درجه نگرش	انحراف معیار گویه	میانگین گویه	گویه	نگرش دانشجو نسبت به حیطه				
						خیلی مخالف	مخالف			
۰/۸۵	۳/۱۸	۹/۲	۲۵/۳	۳۴/۵	۱۴/۹	۱۶/۱	۱/۱۹	۲/۹۷	کلاس‌های معارف اسلامی برای من جالب است.	استاد و کلاس
		۱۴/۷	۳۳/۹	۳۵/۱	۸/۶	۷/۸	۱/۰۸	۳/۳۹	با اساتید درس معارف اسلامی‌ام رابطه خوبی دارم.	
		۱۱/۵	۳۲/۲	۴۰/۸	۷/۵	۸/۰	۱/۰۴	۳/۳۲	اساتید درس معارف اسلامی‌ام را دوست دارم.	
		۶/۶	۲۷/۹	۴۲/۸	۱۲/۴	۱۰/۳	۱/۰۴	۳/۰۸	کیفیت تدریس اساتید درس معارف اسلامی‌ام، یادگیری را برای من جالب می‌سازد.	
		۱۰/۹	۲۷/۰	۴۲/۵	۸/۶	۱۰/۹	۱/۱۰	۳/۱۸	اساتید درس معارف اسلامی‌ام به من اهمیت می‌دهند.	
		۱۴/۱	۳۸/۲	۲۸/۲	۱۲/۱	۷/۵	۱/۱۰	۳/۳۹	بیشتر اساتید کلاس‌های درس معارف اسلامی معلمان خوبی هستند.	
		۹/۵	۲۵/۳	۳۲/۸	۱۵/۲	۱۷/۲	۱/۲۱	۲/۹۵	کلاس‌های معارف اسلامی‌ام را دوست دارم.	
۰/۸۴	۳/۰۱	۴/۰	۱۹/۸	۴۰/۵	۱۷/۸	۱۷/۸	۱/۰۹	۲/۷۴	من در کلاس‌های درس تلاش زیادی می‌کنم.	انگیزش / خودنظم‌دهی
		۶/۹	۱۷/۸	۳۲/۵	۱۸/۷	۲۴/۱	۱/۲۲	۲/۶۵	دوست دارم تکالیف و پروژه‌های درسی‌ام را انجام دهم.	
		۹/۸	۳۰/۷	۳۵/۶	۱۱/۵	۱۲/۴	۱/۱۴	۳/۱۴	پروژه‌ها و تکالیف درسی‌ام را به‌طور منظم انجام می‌دهم.	
		۱۱/۵	۳۳/۰	۳۷/۴	۸/۹	۹/۲	۱/۰۸	۳/۲۹	در خواندن و یادگیری محتوای آموزش داده شده در کلاس‌ها، و همچنین انجام دادن پروژه‌های درسی‌ام آدم منطقی و منظمی هستم.	
		۵/۵	۱۵/۵	۳۵/۳	۲۵/۳	۱۸/۴	۱/۱۱	۲/۶۴	برای انجام تکالیف درسی‌ام وقت زیادی صرف می‌کنم.	
		۸/۹	۳۳/۳	۳۵/۶	۱۲/۶	۹/۵	۱/۰۸	۳/۲۰	در کلاس‌های درس معارف اسلامی، من یک دانشجوی با احساس مسئولیت هستم.	
		۸/۳	۲۳/۰	۴۱/۱	۱۳/۵	۱۴/۱	۱/۱۲	۲/۹۸	برای یادگیری مطالب آموزش داده شده در درس معارف اسلامی و انجام دادن تکالیف درسی‌ام تلاش زیادی می‌کنم.	
		۸/۹	۲۸/۲	۳۵/۱	۱۶/۴	۱۱/۵	۱/۱۲	۳/۰۷	برای انجام دادن تکالیف درسی‌ام تمام حواسم را جمع می‌کنم.	
		۱۴/۴	۳۷/۱	۳۱/۹	۸/۶	۸/۰	۱/۰۹	۳/۴۱	قبل از آنکه پروژه‌ها و یا تکالیفم را تحویل دهم، خودم آنها را وارسی می‌کنم.	

انحراف معیار	میانگین حیطه	درجه نگرش	انحراف معیار گویه	میانگین گویه	گویه	نگرش دانشجو نسبت به حیطه				
						خیلی مخالف	مخالف			
۱/۰۲	۲/۷۴	۸/۳	۱۷/۸	۳۶/۸	۱۶/۱	۲۱/۰	۱/۲۱	۲/۷۶	از اینکه به این کلاس‌ها می‌آیم خوشحالم.	دانشگاه
		۸/۳	۳۱/۰	۳۳/۹	۱۲/۶	۱۴/۱	۱/۱۵	۳/۰۷	کلاس‌های درس معارف اسلامی روی هم رفته کلاس‌های درس خوبی است.	
		۶/۶	۷/۲	۲۴/۴	۲۶/۴	۳۵/۳	۱/۲۰	۲/۲۳	کلاس‌های دروس معارف اسلامی، برای من بهترین کلاس‌های درس است.	
		۵/۷	۲۲/۴	۳۳/۰	۱۸/۷	۲۰/۱	۱/۱۸	۲/۷۵	من کلاس‌های دروس معارف اسلامی را دوست دارم.	
		۹/۵	۲۱/۰	۳۷/۴	۱۳/۲	۱۹/۰	۱/۲۱	۲/۸۹	به بودن در کلاس‌های دروس معارف اسلامی و گذراندن این دروس افتخار می‌کنم.	
۰/۷۱	۳/۵۴	۳۴/۵	۴۱/۴	۱۹/۳	۳/۴	۱/۴	۰/۹۰	۴/۰۴	من دانشجویی باهوش و موفق	ادراک خود تحصیلی
		۱۲/۴	۳۵/۶	۳۷/۴	۱۰/۳	۳/۴	۰/۹۸	۳/۴۱	می‌توانم موضوع‌های تازه را به سرعت در کلاس‌های درس معارف اسلامی یاد بگیرم.	
		۱۰/۶	۳۰/۷	۳۴/۵	۱۴/۹	۹/۲	۱/۱۰	۳/۱۹	می‌توانم مفاهیم پیچیده مربوط به معارف اسلامی را در کلاس‌های درس بفهمم.	
		۱۹/۰	۴۱/۷	۲۵/۶	۷/۸	۶/۰	۱/۰۷	۳/۶۰	می‌توانم در همه دروس معارف اسلامی نمره عالی بگیرم.	
		۱۵/۲	۳۷/۹	۳۰/۵	۱۰/۱	۶/۳	۱/۰۷	۳/۴۶	در یادگیری موضوع‌های تازه در کلاس‌های درس موفق هستم.	
		۱۸/۷	۳۵/۹	۳۴/۵	۴/۶	۶/۳	۱/۰۵	۳/۵۶	در کلاس‌های دروس معارف اسلامی دانشجوی باهوشی هستم.	
۰/۸۵	۳/۲۹	۹/۸	۲۵/۰	۳۵/۱	۱۴/۱	۱۶/۱	۱/۲۰	۲/۹۸	موفق شدن در کلاس‌های درس یکی از هدف‌های من است.	ارزش گذاری هدف‌ها
		۳۴/۲	۳۳/۶	۲۰/۴	۶/۰	۵/۷	۱/۱۳	۳/۸۴	برای من مهم است که در کلاس‌های درس نمره‌های خوبی بگیرم.	
		۷/۵	۲۱/۶	۳۴/۵	۱۶/۷	۱۹/۸	۱/۲۰	۲/۸۰	می‌خواهم در کلاس‌های درس تا آنجا که می‌توانم بکوشم.	
		۱۸/۴	۳۶/۲	۲۴/۱	۱۲/۱	۹/۲	۱/۱۹	۳/۳۳	کسب موفقیت در کلاس‌های درس برای من مهم.	
		۱۵/۲	۳۳/۹	۳۴/۵	۸/۳	۸/۰	۱/۰۹	۳/۴۰	می‌توانم در همه دروس معارف اسلامی موفق شوم و با یادگیری کامل این دروس را بگذارم.	
۰/۷۳	۳/۱۲	-	-	-	-	-	-	-	نگرش کلی (میانگین گویه فوق)	
-	-	۱۰/۶	۱۹/۸	۳۶/۸	۱۳/۵	۱۹/۳	۱/۲۳	۲/۸۹	به‌طور کلی محتوای درس معارف اسلامی در وصول به اهداف درس معارف اسلامی مؤثر است؟	

جدول ۳) میانگین (انحراف معیار) نمرات نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان به

محتوای دروس معارف اسلامی به تفکیک جنس، سن و رشته تحصیلی

نگرش نسبت به حیطه مشخصه	رشته تحصیلی			پیراپزشکی	پرستاری	توان بخشی	دکتری حرفه‌ای	-p value	ضریب همبستگی جزئی	≥ ۲۵	۲۱ - ۲۴	≤ ۲۰	-p value *	زن	مرد	p-value **
	سن (سال)	جنس	رشته													
استاد / کلاس	۳/۳۶ (۰/۷۵)	۳/۴۴ (۰/۹۰)	۳/۵۵ (۰/۵۰)	۳/۰۹ (۰/۹۷)	۰/۹۶ (۰/۸۳)	۰/۵۱	۰/۱۰۵	۳/۲۸ (۰/۸۸)	۳/۱۸ (۰/۸۴)	۳/۰۹ (۰/۸۷)	۰/۹۴۴	۳/۲۱ (۰/۷۶)	۳/۱۶ (۰/۹۲)			<۰/۰۰۱
انگیزش / خودنظم‌دهی	۳/۰۸ (۰/۸۳)	۳/۳۰ (۰/۸۴)	۳/۲۶ (۰/۶۶)	۲/۹۵ (۰/۷۵)	۲/۸۳ (۰/۸۵)	۰/۲۵	۰/۱۲۰	۳/۱۶ (۰/۸۴)	۲/۹۴ (۰/۸۵)	۳/۰۶ (۰/۸۱)	۰/۰۵۹	۳/۱۱ (۰/۷۸)	۲/۹۴ (۰/۸۸)			۰/۰۰۱
دانشگاه	۲/۹۰ (۰/۹۳)	۳/۰۸ (۱/۰۷)	۳/۰۸ (۰/۷۰)	۲/۶۱ (۱/۱۳)	۲/۵۰ (۰/۹۸)	۰/۱۳	۰/۱۳۴	۲/۹۶ (۱/۰۲)	۲/۷۰ (۰/۹۹)	۲/۶۶ (۱/۰۷)	۰/۴۶۵	۲/۷۱ (۱/۰۰)	۲/۷۷ (۱/۰۳)			<۰/۰۰۱
ادراک خودتحصیلی	۳/۶۲ (۰/۶۷)	۳/۷۱ (۰/۶۳)	۳/۶۸ (۰/۴۲)	۳/۵۱ (۰/۶۲)	۳/۴۳ (۰/۷۹)	۰/۵۵۳	۰/۰۳۲	۳/۵۵ (۰/۶۴)	۳/۵۰ (۰/۷۲)	۳/۶۳ (۰/۷۳)	۰/۸۱۰	۳/۵۸ (۰/۶۱)	۳/۱۶ (۰/۷۷)			۰/۰۹۸
ارزش‌گذاری هدف‌ها	۳/۳۳ (۰/۸۵)	۳/۵۰ (۰/۸۴)	۳/۵۳ (۰/۵۵)	۳/۲۷ (۰/۸۹)	۳/۱۵ (۰/۸۷)	۰/۱۶۶	۰/۰۷۵	۳/۲۷ (۰/۸۱)	۳/۲۳ (۰/۸۳)	۳/۳۷ (۰/۹۳)	۰/۵۲۷	۳/۳۴ (۰/۸۰)	۳/۲۶ (۰/۸۸)			۰/۰۳۹
به‌طور کلی محتوای درس معارف اسلامی در وصول به اهداف درس معارف اسلامی مؤثر است.	۳/۲۵ (۱/۳۰)	۲/۹۶ (۱/۱۳)	۳/۶۳ (۱/۰۳)	۲/۶۱ (۱/۳۰)	۲/۶۳ (۱/۱۷)	۰/۰۰۹	۰/۱۴۰	۳/۱۷ (۱/۲۲)	۲/۹۱ (۱/۲۵)	۲/۶۱ (۱/۱۵)	۰/۷۶۴	۲/۹۱ (۱/۲۱)	۲/۸۷ (۱/۲۵)			<۰/۰۰۱

** آزمون من ویتنی **: آزمون کروسکال وایس

جدول ۴) میانگین (انحراف معیار) نمرات نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان به

محتوای دروس معارف اسلامی به تفکیک وضعیت تأهل، ترم تحصیلی و محل سکونت

محل سکونت	تعداد ترم گذشته از تحصیل	وضعیت تأهل	نگرش نسبت به حیطة	مشخصه												
					خواهگاه	اجاره‌ای	با والدین	p-value**	ضریب همبستگی جزئی	≥ ۶	۴-۵	۲-۳	p-value*	متأهل	مجرد	
استاد/ کلاس	۳/۱۷ (۰/۸۴)	۳/۳۰ (۰/۹۵)	۰/۴۱۱	۳/۲۷ (۰/۸۹)	۳/۲۲ (۰/۸۱)	۳/۰۸ (۰/۸۶)	- ۰/۱۵۰	۰/۰۰۵	۳/۳۱ (۰/۸۵)	۲/۹۶ (۰/۹۱)	۳/۱۳ (۰/۶۵)	۰/۰۰۴				
انگیزش/ خودنظم‌دهی	۲/۹۸ (۰/۸۳)	۳/۲۳ (۰/۸۴)	۰/۰۲۳	۳/۱۴ (۰/۸۴)	۳/۰۴ (۰/۸۲)	۲/۸۷ (۰/۸۴)	- ۰/۱۸۲	۰/۰۰۱	۳/۱۴ (۰/۸۲)	۲/۷۷ (۰/۸۷)	۳/۰۲ (۰/۷۶)	۰/۰۰۵				
دانشگاه	۲/۹۸ (۰/۸۳)	۲/۹۹ (۱/۰۴)	۰/۰۶۴	۲/۹۰ (۱/۰۷)	۲/۷۶ (۰/۹۵)	۲/۵۸ (۱/۰۱)	- ۰/۱۵۳	۰/۰۰۴	۲/۸۶ (۱/۰۴)	۲/۵۴ (۰/۹۹)	۲/۶۵ (۰/۹۴)	۰/۰۵۰				
ادراک خودتحصیلی	۳/۵۴ (۰/۷۱)	۳/۵۹ (۰/۶۸)	۰/۵۴۵	۳/۶۸ (۰/۶۹)	۳/۴۷ (۰/۷۴)	۳/۴۹ (۰/۶۸)	- ۰/۱۲۳	۰/۰۲۲	۳/۶۳ (۰/۷۴)	۳/۴۰ (۰/۶۸)	۳/۵۰ (۰/۵۷)	۰/۰۲۹				
ارزش‌گذاری هدف‌ها	۳/۲۷ (۰/۸۵)	۳/۴۱ (۰/۸۵)	۰/۱۳۴	۳/۵۰ (۰/۸۱)	۳/۲۶ (۰/۸۴)	۳/۱۳ (۰/۸۵)	- ۰/۲۲۳	< ۰/۰۰۱	۳/۴۲ (۰/۸۵)	۳/۰۶ (۰/۸۶)	۳/۲۵ (۰/۷۰)	۰/۰۰۵				
به‌طور کلی محتوای درس معارف اسلامی در وصول به اهداف درس معارف اسلامی مؤثر است.	۲/۸۵ (۱/۲۳)	۳/۱۳ (۱/۲۵)	۰/۱۳۸	۳/۰۷ (۱/۳۱)	۲/۸۹ (۱/۲۴)	۲/۷۴ (۱/۲۴)	- ۰/۱۶۳	۰/۰۰۲	۳/۰۳ (۱/۲۳)	۲/۷۲ (۱/۳۰)	۲/۶۸ (۱/۰۰)	۰/۰۴۲				

** آزمون من ویتنی ** آزمون کروسکال والیس

نتیجه

این تحقیق نشان داد که نگرش دانشجویان در حیطه‌های مختلف تفاوت معناداری دارد. برخورد خوب اساتید با دانشجویان تأثیر بیشتری داشته و زمینه حسن روابط را فراهم نموده است. دانشجویان تکالیف را انجام داده و حتی قبل از تحویل، آنها را مورد بازبینی قرار داده‌اند تا به بهترین وجه انجام داده باشند، براساس این پژوهش بسیاری از اساتید بر دانشجویان تأثیرگذار بوده و اهداف نهاد از این حیث محقق شده است و از اینکه دانشجویان به نمره این دروس اهمیت می‌داده‌اند، صرف نظر از اصل ارزش نمره برای دانشجویان، نمره این دروس جایگاه ویژه‌ای داشته است؛ مضافاً به اینکه دانشجویان نمرات این دروس را در استخدام و آینده شغلی خود بی‌نقش یا کم‌نقش می‌دانسته‌اند، مشخص می‌شود که به اصل این مباحث توجه ویژه‌ای دارند و خواندن این دروس جنبه مقدمه‌ای برای دستیابی به مقام بالاتر ندارد. مؤید این نظر مطالعات مجیدی و فاتحی است که نشان می‌دهد بیش از ۸۰٪ دانشجویان با اصل وجود دروس معارف اسلامی در دانشگاه‌ها موافق‌اند (مجیدی و فاتحی، پاییز ۱۳۸۵: ۱۲ / ۳۷) و اینکه دانشجویان متأهل نگرش مثبت‌تری نسبت به مجردها به دروس معارف اسلامی داشته‌اند حاکی از توجه به این دروس و اهداف آن است، از این جهت که ازدواج خود عامل تقواست در نگرش به این دروس هم تأثیر مثبت گذاشته است؛ ولی نسبت به محتوای دروس معارف دیدگاه مثبتی نداشته‌اند، و میزان ۱۰/۶٪ خیلی موافق در برابر ۱۹/۱۰٪ خیلی مخالف، نشان‌دهنده این است که وضعیت مطلوب نیست که به نظر می‌رسد طبیعی باشد؛ زیرا بسیاری از متون یا کاربردی نیست و یا با ادبیات دانشجویی هم‌خوانی ندارد و محتوایی که در آن آمده با توجه به اطلاعات پراکنده دانشجویان، نو و جدید جلوه نمی‌کند. تحقیقی که در میان دانشجویان دانشگاه صنعتی انوشیروان بابل انجام شده است نیز این مطلب را تأیید می‌کند (حسینی کریمی و همکاران، پاییز و زمستان ۱۳۹۹: ۲۴ / ۴۷). لذا شایسته است در اصلاح و تقویت محتوای درسی جدیت بیشتری صورت گیرد و با توجه به شرایط دانشجویان، رشته‌ها و نیازهای زمانی مخاطبان، در محتوا و کتاب‌های آموزشی تجدید نظر گردد.

محدودیت‌های پژوهش

پژوهش حاضر، همانند کلیه تحقیقات پرسش‌نامه‌ای، به ابزار استفاده‌شده در این تحقیق وابسته است. از این رو کیفیت نتایج تابع ویژگی‌های پرسش‌نامه سنجش نگرش مک کوچ و سیگل است. نتایج این پژوهش منوط به پاسخ‌های آزمودنی‌ها است؛ زیرا ممکن است آزمودنی در پاسخ‌گویی به سؤالات اصل صداقت را رعایت نکرده و به صراحت باورهای خویش را بیان نکرده باشد یا کوشیده باشد خود را بهتر از

آنچه هست نشان دهد؛ این امر می‌تواند بر یافته‌های به‌دست‌آمده در این پژوهش تأثیر بگذارد؛ از این رو تعمیم یافته‌ها باید با احتیاط انجام شود. البته باید توجه داشت، این محدودیت‌ها از ارزش یافته‌های فعلی نمی‌کاهد و دیدگاه منفی دانشجویان که از پژوهش فهمیده شد، اگر با تغییر متون آموزشی اصلاح نشود دستیابی به اهداف را دشوار می‌سازد.

پیشنهادهای پژوهش

پیشنهاد می‌شود پژوهشگران با انجام پژوهش‌های مختلف:

نگرش دانشجویان دانشگاه‌های مختلف را به تفکیک محتوای دروس معارف اسلامی از حیث کاربردی بودن ارزیابی نمایند.

نگرش دانشجویان دانشگاه‌های مختلف را به تفکیک محتوای دروس معارف اسلامی از حیث ادبیات دانشجویی ارزیابی نمایند.

نگرش دانشجویان دانشگاه‌های مختلف را به تفکیک دروس معارف اسلامی از حیث تأثیرگذاری ارزیابی نمایند.

ملاحظات اخلاقی

این مقاله از طرح پژوهشی مصوب شورای پژوهشی و کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه علوم پزشکی سمنان (با کد اخلاق IR. SEMUMS. REC. 1401. 159) استخراج شده است.

منابع و مأخذ

- قرآن کریم.
- اساسنامه نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها (مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی).
- باهنر، ناصر (۱۳۷۸). آموزش مفاهیم دینی هم‌گام با روان‌شناسی رشد. تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
- الحرائی، ابو محمد حسن بن علی (۱۳۸۲). تحف العقول عن آل الرسول. تحقیق علی اکبر غفاری. قم: مؤسسه نشر اسلامی.
- حسینی کارنامی، سید حسین؛ مرتضی دارابی‌نیا و رحمت‌الله مرزبند (بهار و تابستان ۱۳۹۷). بررسی نگرش دانشجویان نسبت به دروس معارف اسلامی در دانشگاه علوم پزشکی مازندران. دین و سلامت. ۶ (۱). ۹-۲.

- حسینی کریمی، سید باقر و غلامرضا ضابط پورکاری (۱۳۹۹). تأثیر آموزش دروس معارف اسلامی بر نگرش و انگیزش دینی دانشجویان. *پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی*. ۲۴ (۴). ۲۸۰ - ۲۵۵.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۷/۹/۲۲). در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه علم و صنعت. قابل دستیابی در <https://farsi.khamenei.ir> (نقش دانشگاه).
- خمینی، سید روح‌الله (۱۳۷۸). *صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (علیه السلام) (بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌ها)*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (علیه السلام).
- خمینی، سید روح‌الله (۱۳۸۹). *جوانان از دیدگاه امام خمینی، تبیان آثار موضوعی*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی با همکاری دبیرخانه شورای علمی جوانان.
- قاسم‌پور، عرفانه؛ الهه قاسم‌پور و احمد ملکی‌پور (بهار ۱۳۹۶). «مطالعه برنامه درسی اجرا شده و کسب‌شده دروس عمومی معارف اسلامی در آموزش عالی با تأکید بر روش آمیخته». *پژوهش‌های کیفی در برنامه درسی دانشگاه علامه طباطبایی*. ۶ (۲). ۱۱۲ - ۸۹.
- کراجکی، محمد بن علی بن عثمان کراجکی طرابلسی (۱۴۱۰ ق). *کنز الفوائد*. قم: دار الذخائر.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳ ق). *بحار الانوار*. بیروت: دار الاحیاء التراث العربی.
- مجیدی، محمدرضا و ابوالقاسم فاتحی (۱۳۸۵). سنجش نگرش دانشجویان نسبت به برنامه‌ریزی دروس معارف اسلامی. *پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*. ۱۲ (۳). ۵۶ - ۳۷.
- محمودی، عبدالرضا؛ فاطمه محمودی و مریم شمسانی (۱۳۹۷). بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه شیراز از دروس معارف اسلامی. *مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی*. ۲۲ (۲). ۲۶۱ - ۲۷۰.
- یوسفی لویه، وحید (۱۳۸۶). تأثیر آموزش دروس و عارف اسلامی بر نگرش دینی دانشجویان. *ترویج اسلام*. ۳ (۲). ۱۸۴ - ۱۵۳.
- Porseshsanj.ir/product/school_attitude_questionnaire/Available: 13 Sep 2022